

## Jaroslav Kudrna (1926–1996)

Na rozlehlém poli dějin a historického myšlení

Jazykové schopnosti a rozhled prokázal Jaroslav Kudrna již volbou studijní kombinace. Na pražské filozofické fakultě studoval v poválečných letech italštinu, španělštinu, filozofii a historii a studia ukončil ziskem doktorátu z filozofie v roce 1949. Rozkročen mezi historií a filozofií zůstal i nadále. Po zisku aspirantského místa na katedře historie v Brně se měl zabývat problematikou raného feudalismu. Z dilematu, jak marxisticky interpretovat prameny raného středověku, které takový výklad neumožňují, vyplynula objevná práce o barbarických zákonících. Přestože *Studie k barbarickým zákoníkům Lex Baiuvariorum a Lex Alamanorum a počátkům feudálních vztahů v jižním Německu* (1959) zůstala v řadě ohledů poplatná době vzniku, nezapřel autor v kritice pramenů klasické řemeslné školení a jeho snaha o propojení normativních textů se společenskými proměnami vedla k zajímavým závěrům ohledně utváření raněstředověkých společností. Zároveň sepsal a úspěšně obhájil druhou velkou práci, kterou věnoval Hegelovu pojetí historie.

Tematické rozpětí Kudrnových prací v padesátých a šedesátých letech budí respekt, stejně jako jeho zvládnutí rozsáhlého okruhu zahraniční odborné literatury v nebyvalé jazykové šíři. Vzápětí po obhajobě aspirantských prací se pustil do studia italské renesance, z něž vzešly monografie *Stát a společnost na úsvitě italské renesance. Studie k odrazu italského města v politické literatuře na konci 13. a na počátku 14. století* (1964) a *Machiavelli a Guicciardini. K typologii historickopolitického myšlení pozdní italské renesance* (1967). Úzký vztah k italským autorům se týkal i historického a sociálního myšlení moderního italského dějepisce. Analýzy politického myšlení autorů z prostoru Apeninského poloostrova nezůstávaly u přesné reprodukce jejich myšlenek, ale směřovaly ke společenským základům, z nichž tyto myšlenky vyrůstaly. Díky své sečtělosti a filozofickému vzdělání dokázal Kudrna v interpretacích využívat postupy řady vědních oborů a právem u jeho díla můžeme hovořit o multidisciplinarnosti. Ve svém životě Jaroslav Kudrna přistoupil na společenskou smlouvu a pragmaticky plnil zadávané stranické úkoly, a možná právě to jej vedlo k intenzivnímu zájmu o dílo Machiavelliho a jeho současníků.

Kudrnův marxismus ovšem pragmatický nebyl. Nebyl ale ani nekritický a dogmatický. Na knihách *Historie, filosofie, politika v NSR* (1964), *Kapitoly z dějin historiografie a filozofie dějin* (1972) a *Ke kritice pozitivismu v současné buržoazní německé, francouzské a italské historiografii 19. a 20. století* (1983) lze sledovat názorový posun od dílem apriorně založené kritiky ke snaze o konfrontaci různých vědeckých teorií. Způsob historického myšlení a vztahu k dějinám a historii jako vědnímu oboru pro něj byl formou společenského a myšlenkového paradigmatu celé epochy. Na rozdíl od mnoha svých současníků se Jaroslav Kudrna vyrovnával s noetickými názory Maxe Webera nebo Karla Raimunda Poppera, hodnotil přínos historiků působících kolem časopisu *Annales* a důkladně se zajímal o metodologické směřování soudobého západoněmeckého dějepisce. S mnoha západními historiky navázal při svých studijních pobytech v zahraničí a při účasti na konferencích osobní a korespondenční kontakty, například s Wernerem Conzem. Dlouhodobě sledoval produkci autorů školy *Annales* a ve svých recenzích ne-



zřídka vedle reprodukce hlavních myšlenek recenzované knihy nastiňoval své vlastní návrhy řešení a doplňky.

Vedle ryze odborných prací zpracoval Jaroslav Kudrna také četná skripta, jež se svou úrovní vymykala tradičním skriptovým textům, neboť nebyla kompilací, nýbrž výsledkem vlastního výzkumu pramenů. Věnoval je středověkým dějinám západoevropských zemí (Francie, Itálie, Španělsko, Německo) a dějinám dějepiscetví, včetně v té době cenné *Čítanky k dějinám dějepiscetví 1-2* (1983, s Josefem Petráněm). Svými doslovy a úvody doprovázel řadu překladů klasických děl, od Vicových *Základů nové vědy* přes práce Hegelovy až po Le Goffovu *Kulturu středověké Evropy* nebo Ecův román *Jméno růže*. Jako školitel vedl množství prací o dějinách středověku a problémech historiografie a vychoval řadu historiček a historiků, kteří jsou dnes součástí odborné komunity. Dlouhodobé zdravotní problémy vedly v roce 1992 k jeho odchodu do penze a byly příčinou předčasné smrti Jaroslava Kudrny.

## Jaroslav Marek (1926–2011)

Strážce kontinuity

Oborem Jaroslavu Markovi bytostně bližším byla česká literatura (a nejen česká), osudem se mu stala historie. Obě specializace vystudoval na brněnské univerzitě v letech 1945–1949. V závěru studia byl při prověrkách podmíněčně vyloučen kvůli svým politickým postojům, nakonec ale mohl dostudovat. Diplomovou práci psal u Rudolfa Urbánka, kterého považoval za jednoho z mála svých skutečných učitelů. Ačkoliv jej vynikající předpoklady předurčovaly k akademickému působení, nemohl na ně v první půli padesátých let vůbec pomýšlet. Teprve roku 1956 uspěl v konkurzu na aspirantské místo v brněnské pobočce Historického ústavu Československé akademie věd.

Jeho aspirantská práce *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, která vyšla v zestručněné podobě roku 1965, uvedla české urbánní dějepiscetví na evropskou úroveň. Inspirovaly ji strukturalistické přístupy a braudelovské kvantifikující dějepiscetví, stála však také na kritickém promýšlení možností a limitů statistického vyhodnocování berních pramenů. Marek se ve výzkumu neustále pohyboval na několika úrovních (společenské poměry konkrétního města, specifika moravské městské sítě, situace v Českém království a obecně města v Evropě) a analyzoval vztahy v rámci těchto úrovní a mezi nimi. Ač jeho práce nemohla být přímou polemikou s marxistickými interpretacemi, názorně ukázala na společenském vývoji v předmoderních městech jejich neudržitelnost. Odevzdáním a úspěšným obhájením kandidátské práce se Jaroslavu Markovi otevřel prostor pro zkoumání náročnějších a abstraktnějších témat. Věnoval se teorii a dějinám dějepiscetví, otázkám kulturních dějin a zrodu moderní české kultury.

V šedesátých letech, kdy také konal první přednášky pro posluchače historie na brněnské filozofické fakultě, se jeho publikační a zejména recenzní činnost rozvinula ve fascinující šíři. Opomíjené žánry recenze a anotace získávaly v jeho pojetí novou kvalitu a Marek referoval o tematicky obsáhlém spektru knih. Slovy Františka Šmahela, „Jaroslav raději četl, než psal“. V sérii článků v revue *Dějiny a současnost* seznamoval čtenáře s metodologickými výboji soudobého evropského, zejména francouzského myšlení a uváděl historiky do problematiky

